

Z. Br.

"Iz istorii biologiczeskich nauk", Moskwa-Leningrad 1966 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 12/3, 636-637

1967

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Rozdział jest uzupełniony bibliografią książek (bibliografia artykułów znajduje się w *Scientific Books*) z zakresu ogólnej historii nauki z uwzględnieniem historii biologii, z zakresu właściwej historii biologii oraz bio-bibliografii biologów, zbiorowej i indywidualnej; tą ostatnią są objęci (alfabetycznie): Louis Agassiz, Arystoteles, John James Audubon, Joseph Banks, Herman Boerhaave, James Cook, William Curtis, Georges Cuvier, Charles Darwin, John Evelyn, Francis Galton, Stephen Hales, William Harvey, Oscar Hertwig, Robert Hooke, Joseph Dalton Hooker, Alexander von Humboldt, Thomas Henry Huxley, Edward Jenner, Jean-Baptiste Lamarck, Antoni Van Leeuwenhoek, Carl Linné, Gregor Johann Mendel, Louis Pasteur, John Ray, Theodor Schwann, Hans Sloane, Abraham Trembley, Edward Tyson, Alfred Russel Wallace i Gilbert White.

Książka ta ze względu na encyklopedyczny charakter powinna znaleźć się w każdej większej bibliotece naukowej.

Teresa Ostrowska

Iz historii biologicznych nauk. Izdatielstwo „Nauka”, Moskwa—Leningrad 1966, ss. 207, ilustr.

W latach 1955—1961 Instytut Historii Przyrodoznawstwa i Techniki Akademii Nauk ZSRR w ramach swojego wydawnictwa ciągłego *Trudy Instituta istorii jestiestwoznaniija i tiechniki* wydał 10 zeszytów serii *Istoriija biologicznych nauk*. Następnie serię tę na pewien czas zawieszono, a wznowiono ją w 1966 r. w postaci¹ odrębnego wydawnictwa seryjnego Oddziału Leningradzkiego Instytutu Historii Przyrodoznawstwa i Techniki AN ZSRR, które ukazywać się będzie pod tytułem *Iz istorii biologicznych nauk*, przy czym na karcie tytułowej widnieje także tytuł po łacinie *Memorabilia historiae naturalis*.

Wydany w 1966 r. t. 1 tego wydawnictwa, którego redaktorem jest członek Akademii Nauk Pedagogicznych ZSRR prof. B. E. Rajkow, zawiera 10 prac. Pierwsza, napisana przez prof. Rajkova, przedstawia pewien fragment działalności K. F. Roulliera, wybitnego rosyjskiego biologa-ewolucjonisty okresu przeddarwinowskiego.

W 1865 r. powstała Pietrowskaja Ziemledielczeskaja i Lesnaja Akademiija (obecnie jest to Akademia Gospodarstwa Wiejskiego im. K. A. Timirjaziewa). O pierwszych latach jej działalności pisze K. W. Manojlenko.

T. K. Szafranowskaja przedstawia szczegóły życiorysu naukowego podróżnika i botanika S. P. Kraszeninnikowa (1713—1755). O zainteresowaniach Leonarda Eulera naukami rolniczymi pisze T. A. Łukina. Po artykule tym przedrukowano mało znane opracowanie Eulera na temat uprawy zboża.

Przyczynek do historii darwinizmu w Rosji stanowi praca Rajkova o pierwszym rosyjskim krytyku Darwina, inżynierze-chemiku i górniku, I. A. Poletice (ur. ok. 1820 r.)¹. O życiu i działalności wybitnego badacza gąbek B. A. Swarczewskiego (1872—1930) pisze B. N. Mazurmowicz. Po artykule następuje zestawienie 33 prac tego uczonego zoologa.

Kolejną pozycją są wspomnienia profesora zoologii Uniwersytetów Charkowskiego i Petersburskiego A. M. Nikolskiego (1858—1942), do druku przygotowane i przypisami opatrzone przez Rajkova. Własne wspomnienia o zoologu i embriologu N. Dawydowie (1877—1960) publikuje A. A. Lubiszczew.

¹ W poprzedniej serii, w wymienionym wyżej wydawnictwie *Istoriija biologicznych nauk*, ukazało się 8 prac poświęconych historii darwinizmu w Rosji i samemu Darwinowi, kolejno w tomach: 1 (1955), 2 (1957), 3 (1957), 4 (1959), 6 (1960; dwie pozycje), 8 (1961) i 10 (1961).

Historia Ogrodu Botanicznego Petersburskiej Akademii Nauk w drugiej połowie XVIII w. dotychczas jest opracowana niedostatecznie. W 1945 r. w czasopiśmie „Sowietskaja Botanika” (nr 2) ukazał się szkic W. Niekrasowej *K istorii Botaniczeskogo sada Akadiemii nauk*; z kolei w omawianym tomie o początkach tego ogrodu pisze Łukina.

Ostatnia praca tego tomu to obszerne opracowanie O. W. Kazakowej, przedstawiające tematykę nauk przyrodniczych w trzech rosyjskich czasopismach lat dwudziestych i trzydziestych XIX w.² Pierwsze z omówionych pism to „Więstnik Jestiestwiennych Nauk i Miedicyny”, redagowany przez profesora chemii i farmacji Uniwersytetu Moskiewskiego A. A. Iowskiego (ur. 1796, data śmierci nieznana). Po omówieniu tego czasopisma autorka dała zestawienie prac Iowskiego (7 książek i 37 artykułów) i wykaz literatury o nim (15 pozycji). Drugie czasopismo to „Teleskop” z dodatkiem „Mołwa”, pismo o charakterze literackim i historyczno-filologicznym, zamieszczające jednak artykuły również z zakresu przyrodoznawstwa. Oprócz omówienia tej tematyki autorka dodała wykaz omówionych artykułów według autorów (27 artykułów pięciu przyrodników). Trzecim czasopismem omówionym przez Kazakovą jest dwutygodnik „Atieniej. Żurnał Nauk, Iskusstw i Izjaszcznoj Słowiesnosti [...]”, redagowany przez profesora mineralogii i agronomii Uniwersytetu Moskiewskiego M. G. Pawłowa (1793—1840). Czasopismo omówione jest według działów, jakie zawierało: *Nauki; Putieszestwija; Ekonomika*; dodatek *Zapiski dla sielskich choziajew, zawodczikow i fabrikantow*.

Na końcu omawianego tomu dano kompletny wykaz prac zamieszczonych we wszystkich wspomnianych na początku naszego omówienia tomach serii *Istorija biologiczeskich nauk*. W dziesięciu tomach opublikowano ogółem 129 prac (i 4 pozycje okolicznościowe). Autorami ich są wyłącznie autorzy radzieccy; z jednym wyjątkiem: w wydanym w 1959 r. t. 4 znajduje się praca polskiego historyka nauki — Leona Szyfmana (z Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN) o Jędrzeju Śniadeckim.

Tom nie jest zaopatrzony w obcojęzyczne streszczenia. Tylko spis rzeczy podany jest w języku niemieckim. Na wklejkach znajdują się portrety kilku uczonych omawianych w artykułach.

Z. Br.

„Prace Muzeum Ziemi”, nr 8: *Prace z zakresu historii nauk geologicznych*. Wydawnictwa Geologiczne, Warszawa 1966, ss. 238, ilustr.

W wychodzących od 1938 r. „Pracach Muzeum Ziemi” przejawia się wydawnicza działalność tej zasłużonej placówki, prowadzona równolegle do innych form pracy, jak rejestracja i gromadzenie materiałów archiwalnych i okazów geologicznych oraz ich opracowanie naukowe, jak urządzenie wystaw itd. W nrze 8 „Prac” ta wszechstronna działalność Muzeum uzewnętrznia się bardzo wyraźnie.

Część pierwszą tomu, *Materiały i studia do historii geologii*, otwiera artykuł A. Gawła *Itinerarium po śladach robót górniczych w „Srebrnych Górach” w Tatrach Zachodnich*. Są tu zawarte rezultaty badań nad dawnymi kopalniami oraz opis formy i petrograficznego charakteru eksploatowanych złóż. Tenże autor omawia *Memoriał Michała Borchę z roku 1780 jako pierwszą w Polsce próbę poszukiwań kruszcowych*. Po przedstawieniu życiorysu i omówieniu prac mineralogiczno-litologicznych Borchę dokonana została analiza treści memoriału. Dołączono

² Podobne opracowanie ukazało się w wydanym w 1957 r. t. 3 serii *Istorija biologiczeskich nauk*: W. Lewin, *Zoologija w russkich żurnalach XVIII w.*